

KOMENTOVANÉ VYDÁNÍ NORMY ČSN EN ISO 14001:2016

Systemy environmentálního managementu – Požadavky
s návodem pro použití

AUTOŘI: Mgr. Miroslav Krčma
Ing. Zuzana Kubínová
RNDr. Zdeněk Suchánek
Ing. Zdeněk Šantora

LEKTOROVAL: Ing. Elena Stibůrková
Ing. Ondřej Hykš

JAZYKOVÁ KOREKTURA: Mgr. Libuše Urbanová

Česká společnost pro jakost
Praha 2016

Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví

Národní předmluva

Změny proti předchozí normě

Text normy proti předchozímu vydání je technicky revidován.

Souvisící ČSN

ČSN ISO 14004 (01 0904) Systémy environmentálního managementu – Všeobecná směrnice k zásadám, systémům a podpůrným metodám

ČSN EN ISO 14006 (01 0906) Systémy environmentálního managementu – Směrnice pro začlenění ekodesignu

ČSN EN ISO 14031 (01 0931) Environmentální management – Hodnocení environmentální výkonnosti – Směrnice

ČSN EN ISO 14044 (01 0944) Environmentální management – Posuzování životního cyklu – Požadavky a směrnice

ČSN ISO 14063 (01 0963) Environmentální management – Environmentální komunikace – Směrnice a příklady

ČSN EN ISO 19011 (01 0330) Směrnice pro auditování systémů managementu

ČSN ISO 31000 (01 0351) Management rizik – Principy a směrnice

ČSN EN ISO 50001 (01 1501) Systémy managementu hospodaření s energií – Požadavky s návodem k použití

TNI 01 0350 (01 0350) Management rizik – Slovník (Pokyn 73)

Upozornění na národní poznámku

Do normy byla k článku A.5.2 doplněna národní poznámka.

Vypracování normy

Zpracovatel: CTN při České společnosti pro jakost, z.s., IČ 00417955, Ing. Ondřej Hykš, ve spolupráci s CTN PETRAŠOVÁ BRNO, IČ 40448584, Ivana Petrašová, dpt.

Technická normalizační komise: TNK 106 Management životního prostředí

Pracovník Úřadu pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví: Ing. Alena Mastná

Úvodem

Nové, již třetí vydání normy ISO 14001 pro systémy environmentálního managementu (EMS) přináší změny ve struktuře a obsahu normy (podle nových pravidel platných pro všechny požadavkové ISO normy systémů managementu) a obsahuje u řady požadavků několik novinek i některé úplně nové požadavky (mj. kontext organizace, rizika a příležitosti, relevantní požadavky zainteresovaných stran, vedení/leadership a závazek).

Na přípravě třetího vydání normy ISO 14001 pracovali členové ISO/TC 207 v rámci Mezinárodní organizace pro normalizaci pět let a vše bylo završeno vydáním aktuální revize 15. září 2015. Do soustavy českých technických norem je norma zařazena jako ČSN EN ISO 14001:2016 Systémy environmentálního managementu – Požadavky s návodem pro použití.

První vydání normy ISO 14001 bylo publikováno v roce 1996, druhé vydání pak v roce 2004. Pravidelná systematická revize v roce 2007 potvrdila normu ISO 14001 v posledním znění z roku 2004. V roce 2008 bylo rozhodnuto, že norma ISO 14001 se nebude revidovat před ukončením prací Společné technické koordinační skupiny (JTCCG) na Směrnici ISO/IEC (část 1, příloha SL). Práce na revizi normy ISO 14001 probíhaly v ISO od roku 2012 již v intencích dokončované Směrnice ISO/IEC upravující *Návrhy pro normy systémů managementu*. Směrnice byla publikována v roce 2013 a od jejího vydání již musí všechny normy pro systémy managementu respektovat společnou závaznou strukturu a použití některých identických textů a společných obecných termínů a základních definic dle Směrnic ISO/IEC (Část 1, Dodatek SL). Tím je zajištěna kompatibilita norem pro systémy managementu. Pro normu ISO 14001 (EMS) je důležitá především kompatibilita s normou ISO 9001 pro systémy managementu kvality (QMS), s níž je nejčastěji uplatňována v integrovaných systémech managementu (ISM). Příprava normy probíhala souběžně s revizí normy ISO 9001, s průběžnými konzultacemi a časovým sladěním, které vyústilo i v jejím případě ve vydání ve stejné době, 15. září 2015.

V přípravě revize normy pro EMS byla mj. zohledněna doporučení studijní skupiny ISO „Budoucí výzvy pro EMS“ a do normy byly zahrnuty problematiky, např. vztahu k obchodní strategii a obecnému managementu, zmírňování rizika spojeného s environmentálními problémy v dodavatelském řetězci a propojení resp. podpora a vzájemné souvislosti mezi ISO 14001 a ostatními normami skupiny norem ISO 14000. V interakci s vývojem dalších norem pro systémy managementu, především QMS, byly do normy zahrnuty osvědčené i inovativní prvky. Mezi přínosy revidované normy patří:

- lepší využití EMS pro strategické řízení organizace (pro obchodní strategii a celkový management);
- zvýšená ochrana životního prostředí pomocí aktivních opatření a iniciativ a zlepšování environmentální výkonnosti;
- důraz na uvažování z hlediska životního cyklu, pro každé stádium od vývoje po vyřazení produktu;
- zvažování rizik a příležitostí;
- efektivnější komunikace vedená na základě komunikační strategie;
- důraz na roli vedení (leadership) a jeho zapojení do EMS;
- důraz na procesní přístup;
- kompatibilita struktury, definic a terminologie s dalšími požadavkovými ISO normami pro systémy managementu (především QMS podle nové revize normy ISO 9001:2015), což usnadní vytváření a uplatňování ISM – integrovaných systémů managementu).

Jsme přesvědčeni, že v normě a v požadavcích na EMS nastal výrazný pozitivní posun od zaměření se na prostředek, tj. zlepšování systému managementu, k zaměření se na konečný cíl – na zvyšování environmentální výkonnosti organizace a snižování environmentálních dopadů jejích činností a následně i jejích produktů a služeb na životní prostředí.

Na pomoc uživatelům normy, pro pochopení jejích změn a přínosů a pro praktické implementování normy byly požadavky a zásady normy opatřeny odbornými komentáři týmu složeného z auditorů, poradců a zpracovatelů norem (Ing. Zuzana Kubínová, Ing. Zdeněk Šantora, Mgr. Miroslav Krčma a RNDr. Zdeněk Suchánek).

RNDr. Zdeněk Suchánek, vedoucí autorského týmu

Redakční předmluva

V textu komentářů je systematicky použito zvýraznění v normě definovaných termínů, a to použitím tučné kurzívy. Netýká se to komentářů v části “Jak zněl požadavek a jak byl naplňován?”.

Norma ISO 14001 je tzv. požadavkovou normou, což znamená, že požadavky normy jsou závazné jako kritérium pro hodnocení shody s touto normou. Z toho důvodu je každý požadavek spojen se slovesem muset (v angličtině „shall“). V textu komentářů jsou tvary slovesa „muset“ zapsány tučným písmem. Netýká se to komentářů v části **Jak zněl požadavek a jak byl naplňován?**.

Mimo to je tučným písmem označen text, na který komentátor pro jeho důležitost obrací pozornost čtenáře.

Publikaci lze využít jako ucelený dokument, který obsahuje schválené znění normy ISO 14001:2015 v českém i anglickém jazyce. Ve vlastní komentované části, která navazuje vždy na příslušný článek normy, je v rámečku vždy krátce **vysvětlen požadavek** normy a komentováno, **Jak zněl požadavek a jak byl naplňován?** Další informace se týkají námětů, co je nutné udělat pro naplnění požadavku resp. **Jak na to?** Poslední komentovaná část označená **Takto ne!** upozorňuje, čeho se má organizace vyvarovat a poukazuje také na to, co ve stávajících systémech managementu moc nefunguje. Text by měl být dostatečnou inspirací pro to, co ze stávajícího systému managementu odstranit, přidat nebo co vylepšit.

Vysvětlivky zkratk

BOZP Bezpečnosti a ochrana zdraví při práci

CEN Evropský výbor pro normalizaci (z franc. Comité Européen de Normalisation)

CENELEC Evropský výbor pro normalizaci v elektrotechnice (z franc. Comité Européen de Normalisation Electrotechnique)

ČSN Česká technická norma

EMAS Systém environmentálního řízení a auditu (z angl. Eco Management and Audit Scheme)

EMS Systém environmentálního managementu (z angl. Environmental Management System)

EN Evropská norma

EP Evropský parlament

EU Evropská unie

IEC Mezinárodní elektrotechnická komise (angl. International Electrotechnical Commission)

ISM Integrovaný systém managementu

ISO Mezinárodní organizace pro normalizaci (International Organization for Standardization)

JTCG Společná koordinační technická skupina ISO, která měla na starosti vytvoření společné struktury pro normy systémů managementu (z angl. Joint Technical Coordination Group)

OŽP Ochrana životního prostředí

PEST Analýza politických, ekonomických, sociálních a technologických faktorů (z angl. Political, Economic, Social and Technological Analysis)

PDCA Model Plánuj-Dělej-Kontroluj-Jednej (z angl. Plan-Do-Check-Act)

PO Požární ochrana

QMS Systém managementu kvality (z angl. Quality Management System)

SC Subkomise (z angl. Subcommittee)

SWOT Analýza silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb (z angl. Strengths – Weaknesses – Opportunities - Threats)

TC Technická komise (z angl. Technical Committee)

TR Technická zpráva (z angl. Technical Report)

TS Technická specifikace (z angl. Technical Specification)

Seznam obrázků Komentovaného vydání

	str.
Obrázek K1 – Diagram procesu	44
Obrázek K2 – Analýza výrobního procesu	48
Obrázek K3 – Identifikace rizik v procesu	53

Evropská předmluva

Tento dokument (EN ISO 14001:2015) vypracovala technická komise ISO/TC 207 *Environmentální management*.

Této evropské normě je nutno nejpozději do března 2016 udělit status národní normy, a to buď vydáním identického textu, nebo schválením k přímému používání, a národní normy, které jsou s ní v rozporu, je nutno zrušit nejpozději do března 2016.

Upozorňuje se na možnost, že některé prvky tohoto dokumentu mohou být předmětem patentových práv. CEN [a/nebo CENELEC] nelze činit odpovědným za identifikaci jakéhokoliv nebo všech patentových práv.

Tento dokument nahrazuje EN ISO 14001:2004.

Tento dokument byl vypracován na základě mandátu uděleného CEN Evropskou komisí a Evropským sdružením volného obchodu a podporuje základní požadavky směrnice (směrnic) EU.

Podle vnitřních předpisů CEN-CENELEC jsou tuto evropskou normu povinny zavést národní normalizační organizace následujících zemí: Belgie, Bulharska, Bývalé jugoslávské republiky Makedonie, České republiky, Dánska, Estonska, Finska, Francie, Chorvatska, Irska, Islandu, Itálie, Kypru, Litvy, Lotyšska, Lucemburska, Maďarska, Malty, Německa, Nizozemska, Norska, Polska, Portugalska, Rakouska, Rumunská, Řecka, Slovenska, Slovinska, Spojeného království, Španělska, Švédsko, Švýcarska a Turecka.

Oznámení o schválení

Text ISO 14001:2015 byl schválen CEN jako EN ISO 14001:2015 bez jakýchkoliv modifikací.

European foreword

This document (EN ISO 14001:2015) has been prepared by Technical Committee ISO/TC 207 Environmental management.

This European Standard shall be given the status of a national standard, either by publication of an identical text or by endorsement, at the latest by March 2016, and conflicting national standards shall be withdrawn at the latest by March 2016.

Attention is drawn to the possibility that some of the elements of this document may be the subject of patent rights. CEN [and/or CENELEC] shall not be held responsible for identifying any or all such patent rights.

This document supersedes EN ISO 14001:2004.

This document has been prepared under a mandate given to CEN by the European Commission and the European Free Trade Association, and supports essential requirements of EU Directive(s).

According to the CEN-CENELEC Internal Regulations, the national standards organizations of the following countries are bound to implement this European Standard: Austria, Belgium, Bulgaria, Croatia, Cyprus, Czech Republic, Denmark, Estonia, Finland, Former Yugoslav Republic of Macedonia, France, Germany, Greece, Hungary, Iceland, Ireland, Italy, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Malta, Netherlands, Norway, Poland, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Spain, Sweden, Switzerland, Turkey and the United Kingdom.

Endorsement notice

The text of ISO 14001:2015 has been approved by CEN as EN ISO 14001:2015 without any modification.

Obsah

	Strana
Předmluva	8
0 Úvod.....	9
0.1 Výchozí podmínky	9
0.2 Cíl systému environmentálního managementu	9
0.3 Faktory úspěchu.....	10
0.4 Model Plánuj – Dělej – Kontroluj – Jednej.....	10
0.5 Obsah této mezinárodní normy	12
1 Předmět normy.....	16
2 Citované dokumenty.....	17
3 Termíny a definice.....	17
3.1 Termíny vztahující se k organizaci a vedení (leadershipu)	17
3.2 Termíny vztahující se k plánování	19
3.3 Termíny vztahující se k podpoře a provozu.....	21
3.4 Termíny vztahující se k hodnocení a zlepšování výkonosti	22
4 Kontext organizace.....	28
4.1 Porozumění organizaci a jejímu kontextu.....	28
4.2 Porozumění potřebám a očekáváním zainteresovaných stran	29
4.3 Určování rozsahu systému environmentálního managementu	30
4.4 Systém environmentálního managementu	32
5 Vedení (leadership).....	33
5.1 Vedení (leadership) a závazek.....	33
5.2 Environmentální politika	35
5.3 Role, odpovědnosti a pravomoci v rámci organizace.....	38
6 Plánování	41
6.1 Opatření pro řešení rizik a příležitostí.....	41
6.1.1 Obecně.....	41
6.1.2 Environmentální aspekty	44
6.1.3 Závazné povinnosti	49
6.1.4 Plánování opatření	51
6.2 Environmentální cíle a plánování jejich dosažení.....	54
6.2.1 Environmentální cíle.....	54
6.2.2 Plánování opatření pro dosažení environmentálních cílů	54
7 Podpora.....	57
7.1 Zdroje	57
7.2 Kompetence	59
7.3 Povědomí	61
7.4 Komunikace.....	63
7.4.1 Obecně.....	63

Contents

	Page
Foreword	8
0 Introduction	9
0.1 Background.....	9
0.2 Aim of an environmental management system	9
0.3 Success factors.....	10
0.4 Plan-Do-Check-Act model.....	10
0.5 Contents of this International Standard	12
1 Scope.....	16
2 Normative references.....	17
3 Terms and definitions.....	17
3.1 Terms related to organization and leadership	17
3.2 Terms related to planning.....	19
3.3 Terms related to support and operation	21
3.4 Terms related to performance evaluation and improvement	22
4 Context of the organization	28
4.1 Understanding the organization and its context	28
4.2 Understanding the needs and expectations of interested parties.....	29
4.3 Determining the scope of the environmental management system.....	30
4.4 Environmental management system	32
5 Leadership	33
5.1 Leadership and commitment	33
5.2 Environmental policy	35
5.3 Organizational roles, responsibilities and authorities.....	38
6 Planning	41
6.1 Actions to address risks and opportunities	41
6.1.1 General	41
6.1.2 Environmental aspects.....	44
6.1.3 Compliance obligations	49
6.1.4 Planning action.....	51
6.2 Environmental objectives and planning to achieve them.....	54
6.2.1 Environmental objectives	54
6.2.2 Planning actions to achieve environmental objectives	54
7 Support.....	57
7.1 Resources	57
7.2 Competence.....	59
7.3 Awareness	61
7.4 Communication	63
7.4.1 General	63

	Strana		Page
7.4.2 Interní komunikace	63	7.4.2 Internal communication	63
7.4.3 Externí komunikace	63	7.4.3 External communication	63
7.5 Dokumentované informace	68	7.5 Documented information	68
7.5.1 Obecně	68	7.5.1 General	68
7.5.2 Vytváření a aktualizace dokumentovaných informací	71	7.5.2 Creating and updating	71
7.5.3 Řízení dokumentovaných informací	72	7.5.3 Control of documented information	72
8 Provoz	75	8 Operation	75
8.1 Plánování a řízení provozu	75	8.1 Operational planning and control	75
8.2 Havarijní připravenost a reakce	79	8.2 Emergency preparedness and response	79
9 Hodnocení výkonnosti	81	9 Performance evaluation	81
9.1 Monitorování, měření, analýza a vyhodnocování ...	81	9.1 Monitoring, measurement, analysis and evaluation	81
9.1.1 Obecně	81	9.1.1 General	81
9.1.2 Hodnocení souladu	83	9.1.2 Evaluation of compliance	83
9.2 Interní audit	85	9.2 Internal audit	85
9.2.1 Obecně	85	9.2.1 General	85
9.2.2 Program interního auditu	85	9.2.2 Internal audit programme	85
9.3 Přezkoumání systému managementu	88	9.3 Management review	88
10 Zlepšování	90	10 Improvement	90
10.1 Obecně	90	10.1 General	90
10.2 Neshoda a nápravné opatření	90	10.2 Nonconformity and corrective action	90
10.3 Neustálé zlepšování	91	10.3 Continual improvement	91
Příloha A (informativní) Návod k používání této mezinárodní normy	93	Annex A (informative) Guidance on the use of this International Standard	93
Příloha B (informativní) Porovnání ISO 14001:2015 a ISO 14001:2004	113	Annex B (informative) Correspondence between ISO 14001:2015 and ISO 14001:2004	113
Bibliografie	116	Bibliography	116
Český abecední rejstřík	117	English alphabetical index of terms	117

Předmluva

ISO (Mezinárodní organizace pro normalizaci) je celosvětová federace národních normalizačních orgánů (členů ISO). Mezinárodní normy obvykle vypracovávají technické komise ISO. Každý člen ISO, který se zajímá o předmět, pro který byla vytvořena technická komise, má právo být v této technické komisi zastoupen. Práce se zúčastňují také vládní i nevládní mezinárodní organizace, s nimiž ISO navázala pracovní styk. ISO úzce spolupracuje s Mezinárodní elektrotechnickou komisí (IEC) ve všech záležitostech normalizace v elektrotechnice.

Postupy použité při tvorbě tohoto dokumentu a postupy určené pro jeho další udržování jsou popsány ve směrnících ISO/IEC, část 1. Zejména se má věnovat pozornost rozdílným schvalovacím kritériím potřebným pro různé druhy dokumentů ISO. Tento dokument byl vypracován v souladu s redakčními pravidly uvedenými ve směrnících ISO/IEC, část 2 (viz www.iso.org/directives).

Upozorňuje se na možnost, že některé prvky tohoto dokumentu mohou být předmětem patentových práv. ISO nelze činit odpovědnou za identifikaci jakéhokoliv nebo všech patentových práv. Podrobnosti o jakýchkoliv patentových právech identifikovaných během přípravy tohoto dokumentu budou uvedeny v úvodu a/nebo v seznamu patentových prohlášení obdržených ISO (viz www.iso.org/patents).

Jakýkoliv obchodní název použitý v tomto dokumentu se uvádí jako informace pro usnadnění práce uživatelů a neznamená schválení.

Vysvětlení významu specifických termínů a výrazů ISO, které se vztahují k posuzování shody, jakož i informace o tom, jak ISO dodržuje principy Světové obchodní organizace (WTO) týkající se technických překážek obchodu (TBT), jsou uvedeny na tomto odkazu URL: www.iso.org/iso/foreword.html.

Za tento dokument je odpovědná komise ISO/TC 207 *Environmentální management*, subkomise SC 1 *Systémy environmentálního managementu*.

Toto třetí vydání zrušuje a nahrazuje druhé vydání (ISO 14001:2004), které bylo technicky zrevidováno. Také zahrnuje opravu ISO 14001:2004/Cor.1:2009.

Foreword

ISO (the International Organization for Standardization) is a worldwide federation of national standards bodies (ISO member bodies). The work of preparing International Standards is normally carried out through ISO technical committees. Each member body interested in a subject for which a technical committee has been established has the right to be represented on that committee. International organizations, governmental and non-governmental, in liaison with ISO, also take part in the work. ISO collaborates closely with the International Electrotechnical Commission (IEC) on all matters of electrotechnical standardization.

The procedures used to develop this document and those intended for its further maintenance are described in the ISO/IEC Directives, Part 1. In particular the different approval criteria needed for the different types of ISO documents should be noted. This document was drafted in accordance with the editorial rules of the ISO/IEC Directives, Part 2 (see www.iso.org/directives).

Attention is drawn to the possibility that some of the elements of this document may be the subject of patent rights. ISO shall not be held responsible for identifying any or all such patent rights. Details of any patent rights identified during the development of the document will be in the Introduction and/or on the ISO list of patent declarations received (see www.iso.org/patents).

Any trade name used in this document is information given for the convenience of users and does not constitute an endorsement.

For an explanation on the meaning of ISO specific terms and expressions related to conformity assessment, as well as information about ISO's adherence to the World Trade Organization (WTO) principles in the Technical Barriers to Trade (TBT) see the following URL: www.iso.org/iso/foreword.html.

The committee responsible for this document is Technical Committee ISO/TC 207, *Environmental management*, Subcommittee SC 1, *Environmental management systems*.

This third edition cancels and replaces the second edition (ISO 14001:2004), which has been technically revised. It also incorporates the Technical Corrigendum ISO 14001:2004/Cor.1:2009.